

เทคนิคการทำพิณโปร่งและช่องทางการตลาดของช่างทำพิณโปร่งในเขตพื้นที่ยุทธศาสตร์พัฒนา
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางร้อยแก่นสารสินธุ์

Pin-Prong Making Technique and Marketing Channel of Makers in Strategic Development

Zone of Northeastern: Roi Kaen Sarasin.

อวิรุทธ์ ท้าทำ¹ และสกุลโชติ แก้วหยอง²

Awirut Thotham¹ and Sakunchot Kaewyong²

¹อาจารย์ วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

²นิสิต ปริญญาตรี วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

¹Lecturer from the College of Music Mahasarakham University

²Bachelor Student of College of Music Mahasarakham University

Corresponding Author Email: awirut.t@msu.ac.th

Received: 19 March 2021

Revised: 11 May 2021

Accepted: 14 May 2021

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบเทคนิคและวิธีการทำพิณโปร่งของช่างทำพิณโปร่งในเขตพื้นที่ยุทธศาสตร์พัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางร้อยแก่นสารสินธุ์ และ 2. เพื่อศึกษาช่องทางการตลาดของช่างทำพิณโปร่งในเขตพื้นที่ยุทธศาสตร์พัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางร้อยแก่นสารสินธุ์ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม จากช่างทำพิณโปร่งจำนวน 4 คน โดยการเลือกจากช่างทำพิณโปร่งจังหวัดละ 1 คน ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักโดยทั่วไปของลูกค่านักดนตรี นักวิชาการ และบุคคลในท้องถิ่นในเขตพื้นที่ร้อยแก่นสารสินธุ์ เช่น อาจารย์ทรงศักดิ์ ประทุมศิลป์ ศิลปินแห่งชาติ อาจารย์อนุสรณ์ วรรณะ อาจารย์ประจำวิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ ศิลปินอิต ไปกลางสะออน ศิลปินอัน แคนเขียว และอาจารย์พงษ์ธร พันธุ์ผาด อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า 1) ช่างทำพิณทั้ง 4 คน ได้เรียนรู้และได้รับการถ่ายทอดเทคนิคและขั้นตอนการทำ พิณโปร่งจากปราชญ์ชาวบ้านคือ นายเปื้อง ฉายรัมย์ และการศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองจากสื่อออนไลน์เพื่อนำเอาเทคนิคการทำก็ตารมาประยุกต์ใช้ในการทำพิณโปร่ง จากการศึกษาด้านเทคนิคของช่างทั้ง 4 คน มีเทคนิคในการผลิตแตกต่างกัน และแต่ละช่างมีเอกลักษณ์ในการทำพิณแตกต่างกันในส่วนรูปร่าง ความประณีต ลวดลายต่าง ๆ แต่คุณภาพพิณโปร่งของช่างทั้ง 4 คนมีคุณภาพเทียบเท่ากัน ช่างทั้ง 4 คน มีวิธีการทำพิณ โดยการใช้วัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องมือแบบเดียวกันกับช่างไม้โดยทั่วไป มีการเลือกใช้ไม้ขนุนมาใช้ในการขึ้นรูปในส่วนกล่องเสียงและส่วนคอของพิณโปร่ง โดยใช้ความพิถีพิถันในทุกรายละเอียดจากเทคนิคเฉพาะของช่างแต่ละคนจึงทำให้เสียงที่ได้มีความไพเราะและดังกังวานเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของช่างทั้ง 4 คน และ 2) ช่างทั้ง 4 คนมีช่องทางการตลาดโดยการใช้เครือข่ายในสังคมออนไลน์เพื่อใช้เป็นช่องทางการตลาดในการขายสินค้า เช่น ช่องยูทูป เฟสบุ๊ก อีกทั้งการให้นักดนตรีที่ซื้อพิณโปร่งไปใช้งานแล้วได้นำเสนอคลิปวิดีโอการบรรเลงลงในสื่อออนไลน์ดังกล่าว และการนำพิณโปร่งไปร่วมบรรเลงกับวัฒนธรรมดนตรีในสมัยนิยม เพื่อเป็นการเพิ่มช่องทางการตลาดให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: ช่างทำพิณโปร่ง, ช่องทางการตลาด, ร้อยแก่นสารสินธุ์

Abstract

The purposes of this study were: 1. to comparative study the technique and process of making Pin-Prong of Makers in Makers in Strategic Development Zone of Northeastern: Roi Kaen Sarasin and 2. to study Marketing

channel of Makers in Strategic Development Zone of Northeastern: Roi Kaen Sarasin. Data are collected by interviewing and participant observation from the representative of 4 Pin-Prong makers that are well known from costumer, musician, scholar and people in the area of in strategic development zone of Northeastern: Roi Kaen Sarasin such as Mr. Songsak Pratumsilp a national artist, Mr. Anusorn Wanna a lecturer of Kalasin College of Dramatic Arts, Mr. Eid Ponglang Saon an artist and musician, Aon Khaenkeaw an artist and musician and Mr. Pongtorn Phanpard a lecture of Roi-et Rajabhat University. The results were that: 1) the four Pin-Prong makers learned the techniques and procedures of making Pin-Prongs from the villagers who were the typical folk Pin-Prong makers, who had passed on the knowledge available to the four technicians: Mr. Plueng Chairatsamee. They also learned by themselves from online medias such as YouTube channel about making guitar to develop making Pin-Prongs. According to the technical studies of the four technicians, there were different production techniques. Each was unique in its shape, refinement, patterns, but the quality of the four makers was the same quality. The four makers had the same method of making pins by using the same materials, equipment and tools as carpenters in general. Jackfruit was used to form in the sound box and the neck of Pin-Prong. The sound is a unique to the four makers with meticulousness in every detail from each maker's unique techniques; 2) According to a study of the marketing channels of the four makers, they have used social networks as marketing channels to sell products, such as YouTube and Facebook. In addition, musicians who had already purchased the Pin-Prong had presented video clips of the play to the online media and bringing Pin-Prong to play with popular music culture in order to increase marketing channels to be more recognizable.

Keywords: Pin-Prong Maker, Marketing Channel, Roi Kaen Sarasin

บทนำ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานของประเทศไทยเป็นภูมิภาคที่มีวัฒนธรรมดนตรีที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง ซึ่งได้มีการสืบทอดต่อกันมาช้านาน บทเพลงส่วนมากมีเนื้อหาที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตหรือสภาพความเป็นอยู่ของชาวอีสานที่มีความผูกพันเกี่ยวข้องกับธรรมชาติหรือสภาพแวดล้อม เครื่องดนตรีแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นในการนำวัสดุธรรมชาติมาสร้างหรือประดิษฐ์เป็นเครื่องดนตรีประเภทต่าง ๆ ซึ่งได้นำมาบรรเลงในหลายลักษณะไม่ว่าจะเป็นการบรรเลงเดี่ยว บรรเลงรวมวง บรรเลงประกอบการขับร้อง หรือแม้แต่บรรเลงประกอบการแสดง ซึ่งหลอมรวมเป็นวัฒนธรรมดนตรีที่มีเอกลักษณ์อย่างโดดเด่น การจำแนกประเภทของเครื่องดนตรีตามระบบซาร์คและฮอร์นบอสเทล เครื่องดนตรีพิณโปร่งจัดอยู่ในตระกูลที่เสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของสาย (Chordophone) ประเภทพิณโปร่ง (Lute) โดยพิณโปร่ง เป็นเครื่องดนตรีเก่าแก่และแพร่หลายอยู่ในหลายประเทศซึ่งมีรูปร่างแตกต่างกันออกไป พิณที่พบในประเทศไทยมีหลายขนาด และรูปร่างที่แตกต่างกัน เช่น พิณโปร่ง และพิณไฟฟ้า ปัจจุบันเครื่องดนตรีพื้นบ้านมีการปรับเปลี่ยนระบบเสียงตามหลักทฤษฎีดนตรีตะวันตก รวมถึงการนำเอาอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ มาใช้ร่วมกับเครื่องดนตรีอีสาน โดยเฉพาะการปรับแต่งพิณโปร่งอีสานให้เป็นพิณโปร่งไฟฟ้าที่มีความสามารถในการบรรเลงคล้ายคลึงกันกับกีตาร์ (กาญจนา วัฒนะพิพัฒน์, 2553, น.140-141)

บริบทของดนตรีก็มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสังคม ไม่ว่าจะเป็นในด้านลีลาการประพันธ์เพลงของนักประพันธ์ บทบาทของศิลปินที่เป็นผู้บรรเลง หน้าที่ของเครื่องดนตรีที่มีการบรรเลงตามความประสงค์ พฤติกรรมในการฟังเพลงของผู้ฟัง รวมทั้ง

“ช่างฝีมือ” ผู้ประดิษฐ์เครื่องดนตรีเพื่อรองรับความต้องการของผู้เล่น ช่างฝีมือต้องปรับเปลี่ยนและเพิ่มเติมโครงสร้างทางกายภาพของเครื่องดนตรีเพื่อตอบสนองต่อวัฒนธรรมดนตรีที่มีการเปลี่ยนแปลงจากผลิตผลของสังคมในแต่ละพื้นที่ เรียกได้ว่างานช่างฝีมือ นั้นได้มีวิวัฒนาการในด้านความคิดมาพร้อมกับความเป็นอยู่ของมนุษย์มาแต่โบราณ เมื่ออดีตงานที่สร้างสรรค์ในอดีตชิ้นไม่ได้ขัดเกลามาให้ประณีตมากนัก เพราะเป็นงานที่ผลิตขึ้นเพื่อสนองความต้องการของชีวิต เพื่อประโยชน์ในการใช้สอยมากกว่า แต่เมื่อสังคมมนุษย์มีพัฒนาการมากขึ้น งานช่างฝีมือก็มีการพัฒนาความสวยงามมากขึ้น แต่ยังคงแนวความมุ่งหมายเดิม คือสนองความต้องการของชีวิตและสังคม (ปิยพันธ์ แสนทวีสุข, 2546, น.107)

เขตพื้นที่ยุทธศาสตร์พัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางร้อยแก่นสารสินธุ์ประกอบด้วย จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดขอนแก่น และจังหวัดร้อยเอ็ดมีประเด็นยุทธศาสตร์ของแผนแม่บทในการพัฒนากลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ ซึ่งประกอบด้วยแนวคิดอีสานสร้างคน หลักการก็คือการพัฒนาขีดความสามารถ ความคิดเห็นให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้กับคน รวมถึงการเพิ่มทักษะสร้างโอกาสทางการแข่งขันรองรับการรวมกลุ่มของประชาคมอาเซียนในอนาคต เป็นสิ่งที่เขตพื้นที่ดังกล่าวมีความสามารถในการทำได้ เพราะพื้นฐานทางด้านสิ่งแวดล้อม สังคม ขนบธรรมเนียม และผลผลิตต่าง ๆ มีศักยภาพเพียงพอ ซึ่งถือเป็นทุนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น และที่สำคัญกลุ่มพื้นที่ดังกล่าวนี้มีความโดดเด่นและมีอัตลักษณ์ที่ชัดเจนในด้านศิลปวัฒนธรรมทางดนตรี การแสดง และประเพณีที่ยังคงรักษาไว้ จนเป็นที่รู้จักกันทั้งในและต่างประเทศ (นภธร ศิวรัตน์, 2562) เขตพื้นที่ยุทธศาสตร์พัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางร้อยแก่นสารสินธุ์ มีวัฒนธรรมด้านดนตรีที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ทั้งรูปแบบการบรรเลงวงดนตรี เครื่องดนตรี รูปแบบการแสดง และยังมีอาชีพการทำเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานจำหน่ายเพื่อเป็นรายได้เสริม หรือเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านในเขตพื้นที่นี้ อีกทั้งการทำเครื่องดนตรีของช่างแต่ละคนยังมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำพิณโปรง ที่เป็นที่ได้รับความนิยมจากผู้ซื้อ และผู้ใช้งานเช่นนักดนตรี นักวิชาการ นักเรียน นักศึกษา เป็นต้น

พิณโปรง (Pin-Prong) เป็นกลุ่มเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสาย (Isan lute) บรรเลงโดยการดีสาย มีรูปทรงและลักษณะการบรรเลงคล้ายกับเครื่องดนตรีชนิดอื่นในประเทศไทยซึ่งทำให้บางพื้นที่นั้นมีชื่อเรียกที่ต่างกันออกไปตามลักษณะภูมิประเทศ เช่นกลุ่มวัฒนธรรมดนตรีภาคเหนือเรียกว่าซุงหรือซิง กลุ่มดนตรีชาติพันธุ์ประเทศกัมพูชาและประเทศลาวเรียกว่าระจับปี่หรือบักอี่เตง เป็นต้น โดยส่วนใหญ่พิณจะทำมาจากไม้ขนุน เพราะสามารถขุดเจาะในการขึ้นรูปได้ง่าย จากหลักฐานหนังสือไตรภูมิพระร่วงที่กล่าวถึงการละเล่นดนตรีในสมัยนั้นว่าพิณใช้เล่นกับซอสามสาย มีฉิ่ง และกรับบรรเลงประกอบ มาตั้งแต่สมัยสุโขทัย จนกระทั่งเป็นที่นิยมบรรเลงอย่างแพร่หลายในปัจจุบันของภาคอีสาน (นฤนาท นิ่งวงศ์, 2559)

ช่างทำพิณโปรงคือผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จของวัฒนธรรมดนตรีอีสาน แต่ไม่ได้เป็นที่ยอมรับมากนัก เนื่องจากถูกบดบังด้วยภาพลักษณ์ที่สื่อนำเสนอเพียงตัวศิลปินเท่านั้น ทำให้ช่างทำพิณโปรงไม่เป็นที่รู้จักเหมือนศิลปินและตัวบทเพลงที่ใช้บรรเลง อย่างไรก็ตามช่างทำพิณโปรงในสังคมไทยก็ยังสามารถทำพิณโปรงเป็นอาชีพหลักเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้ เนื่องจากเป็นเครื่องดนตรีที่ได้รับความนิยมจากผู้เล่นและผู้สนใจในทุกระดับทุกวัย จากผู้หัดเริ่มเล่นไปจนถึงผู้เล่นมืออาชีพ และด้วยกระบวนการผลิตของช่างทำพิณโปรงที่มีเครื่องมือที่ทนแรง และมีความคิดสร้างสรรค์ ยิ่งทำให้พิณโปรงตอบสนองความต้องการของผู้เล่นได้ดียิ่งขึ้น ทั้งในเรื่องของการออกแบบรูปทรง การทำสีภายนอกให้สวยงาม การแกะสลักหัวพิณโปรงเป็นรูปหัวต่าง ๆ โดยเฉพาะหัวรูปพญานาคและหัวรูปหงส์ นอกจากนี้ยังมีการนำอุปกรณ์เสริมของกีตาร์บางส่วนเข้ามาประกอบพิณโปรงอีกด้วย (ธนิษฐ์รัฐ คำมาธีรวิทย์, 2562, น. 1-4) ช่างทำพิณโปรงที่มีความโดดเด่นในเขตพื้นที่ยุทธศาสตร์พัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางร้อยแก่นสารสินธุ์เป็นผู้ที่พัฒนากระบวนการประดิษฐ์พิณโปรงจนเป็นที่ยอมรับใน วัฒนธรรมดนตรีอีสาน มีประสบการณ์เป็นช่างซ่อมพิณโปรงมาหลายปีพัฒนาไปสู่การทำพิณโปรงหลายรูปแบบ แต่ยังคงเอกลักษณ์เฉพาะความเป็นเครื่องดนตรีอีสานไว้โดยต่อยอดจากของเดิมที่มีอยู่พัฒนาให้ดูน่าเล่นและสวยงามมากขึ้น เพื่อตอบสนองผู้เล่นพิณโปรงรุ่นใหม่ และสามารถนำไปผสมวงกับเครื่องดนตรีสากลได้ ด้วย

เอกลักษณ์ของลักษณะรูปทรงภายนอกที่สวยงามการผลิตเพื่อความสะดวกและรวดเร็วในความต้องการของปริมาณและคุณภาพที่สามารถส่งออกขายได้ทั้งในประเทศและต่างประเทศถึงแม้ว่าในปัจจุบันช่างทำฟิล์มโปรงยังคงพัฒนากรรมวิธีการประดิษฐ์ฟิล์มโปรงทั้งในด้านกายภาพและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ แต่ก็ยังไม่เป็นที่รู้จักและไม่ได้รับการสนับสนุนในวงกว้างจากสังคมและวัฒนธรรมของคนตรีเท่าที่ควร

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษากระบวนการประดิษฐ์ฟิล์มโปรงโปรง ที่ทำให้มีความทันสมัย ทำให้เป็นที่นิยมใช้ทั้งในวงดนตรีร่วมสมัย และวงดนตรีของนักเรียนนักศึกษา เพื่อเผยแพร่ความสามารถ และฝีมือของช่างทำฟิล์มโปรงให้เป็นที่รู้จักและยอมรับในวงการดนตรีอีสานและประเทศไทยมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบเทคนิคและวิธีการทำฟิล์มโปรงของช่างทำฟิล์มโปรงในเขตพื้นที่ยุทธศาสตร์พัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางร้อยแก่นสารสินธุ์
2. เพื่อศึกษาช่องทางการตลาดของช่างทำฟิล์มโปรงในเขตพื้นที่ยุทธศาสตร์พัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางร้อยแก่นสารสินธุ์

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ได้แก่ ช่างทำฟิล์มโปรง จำนวน 4 คน โดยการเลือกแบบเจาะจงจากช่างทำฟิล์มโปรงจังหวัดละ 1 คน ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักโดยทั่วไปของลูกค่านักดนตรี นักวิชาการ และบุคคลในท้องถิ่นในเขตพื้นที่ร้อยแก่นสารสินธุ์ เช่น อาจารย์ทรงศักดิ์ ประทุมศิลป์ ศิลปินแห่งชาติ อาจารย์อนุสรณ์ วรรณะ อาจารย์ประจำวิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ ศิลปินอิต โป่งกลางสะออน ศิลปินอั้น แคนเขียว และอาจารย์พงษ์ธร พันธุ์ผาด อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

2. เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ (Interview) 2) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) คือ เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมาย 2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) คือ เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเอกสารต่าง ๆ (Document Research) อาทิ หนังสือ ตำรา เอกสารวิชาการ งานวิจัย และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมกับกลุ่มเป้าหมาย และการรวบรวมเอกสารต่าง ๆ มาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องเทคนิคการทำฟิล์มโปรงและช่องทางการตลาดของช่างทำฟิล์มโปรงในเขตพื้นที่ยุทธศาสตร์พัฒนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางร้อยแก่นสารสินธุ์ ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. เทคนิคและวิธีการทำฟิล์มโปรงของช่างทำฟิล์มโปรงในเขตพื้นที่ยุทธศาสตร์พัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางร้อยแก่นสารสินธุ์

ผลการวิจัยพบว่า ช่างทั้ง 4 คน มีการคัดเลือกไม้ที่จะนำมาทำฟิล์มโปรงแบบเดียวกัน มีการเจาะเกตุ้าฟิล์มด้านหลังเพื่อทำกล่องเสียง 2 คน อีกสองคนทำการเจาะกล่องเสียงด้านหน้าของฟิล์ม มีการฉลุลวดลายลงบนตัวฟิล์ม 2 คน มีการใช้เฟิร์ตกีตาร์ในการทำฟิล์มโปรงทั้ง 4 คน ช่าง 3 คนใช้แกะสลักหัวฟิล์มเป็นรูปหัวพญานาคมีการใช้อุปกรณ์ของช่างไม้ในการทำฟิล์มแบบเดียวกันทั้ง 4

คน และใช้เครื่องพ่นสีแบบกาพ่นสีจากนั้นเคลือบเงาพิมโดยใช้สียูรีเทน เพียง 1 คน แต่ช่างอีกสามคนใช้รูปแบบการทาสีโดยใช้แปรงทาสีต่างๆ ไป ซึ่งทำให้พิมโปรงของช่างแต่ละคนมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างกัน

2. ช่องทางการตลาดของช่างทำพิมโปรงในเขตพื้นที่ยุทธศาสตร์พัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางร้อยแก่นสารสินธุ์

ผลการวิจัยพบว่า มีกลุ่มศิลปินที่เลือกซื้อพิมโปรงของช่างทำพิมทั้ง 4 คน มีการติดต่อซื้อขายผ่านช่องทางการตลาดแบบออนไลน์ และการติดต่อสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันในโทรศัพท์มือถือ เช่น ไลน์ เฟสบุ๊ก เป็นต้น เพื่อส่งรูปภาพของพิม วัสดุที่ใช้ทำ หรือระหว่างการจัดทำพิมให้กับลูกค้าได้ดูเพื่อให้เกิดความพึงพอใจ อีกทั้งมีช่องทางการตลาดในการโปรโมทสินค้า หรือการขายผ่านช่องทางยูทูบ และเฟสบุ๊ก เพื่อเป็นการส่งเสริมการขายโดยตรงไปยังลูกค้าที่สนใจโดยไม่ผ่านกลุ่มพ่อค้าคนกลางเหมือนในอดีต อีกทั้งมีกลุ่มศิลปินที่ใช้พิมโปรงของช่างทั้ง 4 คน เป็นผู้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการขายผ่านสื่อออนไลน์และในการแสดงดนตรีในแต่ละครั้ง ทำให้พิมโปรงเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป จึงทำให้มีผู้สนใจสั่งทำพิมโปรงเพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องเทคนิคการทำพิมโปรงและช่องทางการตลาดของช่างทำพิมโปรงในเขตพื้นที่ยุทธศาสตร์พัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางร้อยแก่นสารสินธุ์ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบเทคนิคและวิธีการทำพิมโปรงของช่างทำพิมโปรงในเขตพื้นที่ยุทธศาสตร์พัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางร้อยแก่นสารสินธุ์ พบว่า พิมโปรงในวัฒนธรรมดนตรีอีสาน ภายใต้ทฤษฎีพัฒนาการของวัฒนธรรม มีพัฒนาการด้านกรรมวิธีการผลิต การใช้วัสดุในการผลิต และการปรับเปลี่ยนลักษณะทางกายภาพ จากพิมโปรงไปสู่อพิมโปรงไฟฟ้า เพื่อตอบสนองวัฒนธรรมการบรรเลง ทั้งในรูปแบบการผสมวงและการบรรเลงเดี่ยว ซึ่งพบเห็นในหลักสูตรการเรียนการสอน และด้านความบันเทิงที่ไม่ได้จำกัดขอบเขตในวัฒนธรรมดนตรีอีสานอีกต่อไป ไม่ว่าจะเป็นการนำพิมโปรงมาผสมวงกับเครื่องดนตรีสากล การนำหลักการและทฤษฎีของวิธีการเล่นแบบกีตาร์เข้ามาใช้ โดยช่างผู้ทำพิมโปรงทั้ง 4 คน ซึ่งประกอบด้วย นายเอกนรินทร์ มนตรี นายธัชวิน พรหมรินทร์ นายเชษฐา ฉายรัมย์ และนายคำมูล ขาวลาจันทร์ มีเทคนิคในการทำพิมโปรงที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว แต่คุณภาพเสียงของพิมที่ออกมา มีคุณภาพเท่าเทียมกัน โดยช่างทั้ง 4 คนมีการทำพิม 3 ประเภทหลัก ๆ คือ พิมโปรงพิมโปรงไฟฟ้า และพิมไฟฟ้า โดยมีการทำพิมโปรงที่เน้นความหลากหลายของระบบบันไดเสียงที่มี 2 แบบ คือระบบบันไดเสียงแบบไดอะโทนิค (Diatonic Scales) และระบบบันไดเสียงโครมาติก (Chromatic Scales) และแบบที่มีการผสมผสานระหว่างบันไดเสียงทั้งสองเข้าด้วยกัน ช่างทั้ง 4 คน นิยมผลิตพิมโปรงที่มีรูปร่างใหม่ที่เป็นที่นิยมในท้องตลาด เรียกว่า “ทรงตูดเป็ด” มีการทำสีสันทัดสวยงามที่พบเห็นได้แก่ พิมโปรงแบบสีเดียวทั้งตัว แบบสับสน และแบบสีที่เป็นลายผ้าขาวม้า มีการแกะสลักหัวพิมโปรงเป็นรูปหัวพิมโปรงพญานาค หัวพิมโปรงนก และหัวพิมโปรงหงส์ โดยหัวพิมโปรงพญานาคจะพบเห็นมากที่สุดในพิมโปรงเพื่อป้องกันความเป็นเอกลักษณ์และประเพณีวัฒนธรรมของเครื่องดนตรีอีสานได้เป็นอย่างดี โดยช่างทั้ง 4 คน ได้มีการใช้เครื่องมือในการทำพิมโปรงเช่นเดียวกันกับเครื่องมือของช่างไม้โดยทั่วไป

2. เพื่อศึกษาช่องทางการตลาดของช่างทำพิมโปรงในเขตพื้นที่ยุทธศาสตร์พัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางร้อยแก่นสารสินธุ์ พบว่า ช่องทางการตลาด ช่างทั้ง 4 คน มีการใช้เครือข่ายในสังคมออนไลน์เพื่อใช้เป็นช่องทางการตลาดในการขายสินค้า เช่น ช่องยูทูบ เฟสบุ๊ก เพื่อใช้ในการโปรโมทและขายผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ โดยลูกค้าส่วนใหญ่จะเป็นนิสิต นักศึกษาที่เรียนทางด้านดนตรีที่บ้านอีสานในสถาบันทางการศึกษาในภาคอีสาน กลุ่มลูกค้าพิมโปรงที่พบเห็นมากที่สุดคือกลุ่มนิสิต และนักศึกษาในมหาวิทยาลัยมหาสารคาม และมหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยกลุ่มนิสิตนักศึกษาดังกล่าวมีบทบาทที่สำคัญในการส่งเสริมให้พิมโปรงเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายไปยังสถาบันการศึกษาระดับประถมและมัธยมที่มีวงดนตรีที่บ้านอีสาน ทำให้มีการขยายพิมโปรง

เพิ่มมากขึ้น อีกทั้งมีการให้นักดนตรีที่ซื้อฟิล์มไปใช้งานแล้วนำเสนอคลิปวิดีโอการบรรเลงลงในสื่อออนไลน์ดังกล่าว และการนำฟิล์มไปร้องไปร่วมบรรเลงกับวงดนตรีในสมัยนิยม เพื่อเป็นการเพิ่มช่องทางการตลาดให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องเทคนิคการทำฟิล์มโปร่งและช่องทางการตลาดของช่างทำฟิล์มโปร่งในเขตพื้นที่ยุทธศาสตร์พัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางร้อยแก่นสารสินธุ์ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

ฟิล์มโปร่งคือฟิล์มโปร่งที่ประดิษฐ์มาจากกระบวนการผลิตของกีตาร์ จากผู้ที่มีความรู้และความชำนาญในการผลิตกีตาร์ ที่ผลิตขึ้นจากลักษณะโครงสร้างทางกายภาพของกีตาร์ ส่งผลให้พฤติกรรมผู้เล่นฟิล์มโปร่งเปลี่ยนไปในทิศทางร่วมสมัยมากขึ้นภายใต้พื้นฐานของทฤษฎีดนตรีสากล จากการพัฒนากระบวนการผลิตโครงสร้างทางกายภาพของวอร์นอร์และพฤติกรรมของผู้เล่นฟิล์มโปร่ง เกิดเป็นการผสมผสานและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมดนตรีที่มีฟิล์มโปร่งที่เป็นจุดศูนย์กลางในการแพร่กระจาย ดังทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมที่นิยพรณ วรรณศิริ (2540) ได้กล่าวไว้ว่าการแพร่กระจายของวัฒนธรรมนั้นต้องเกิดจากศูนย์กลางแล้วกระจายออกไปตามพื้นที่ที่จะไปถึงได้ตามวันตามเวลาที่ผ่านไป โดยฟิล์มโปร่งได้อาศัยปัจจัยทางเทคโนโลยีการสื่อสารคมนาคมเป็นหลักในการแพร่กระจายวัฒนธรรม ฟิล์มโปร่งจึงกลายเป็นฟิล์มโปร่งร่วมสมัยที่สามารถแทรกซึมเข้ากับทุกวัฒนธรรมดนตรีภายใต้กรอบของทฤษฎีดนตรีสากล จากพฤติกรรมของนักเล่นฟิล์มโปร่งร่วมสมัยที่ปัจจุบันจะพบเห็นในสื่อสังคมออนไลน์ เช่น อัน แคน เขียว และต้นตระกูล แก้วหย่อง เป็นต้น

ฟิล์มโปร่งมีการตลาดที่เติบโตและแข็งแรงเพราะกลุ่มผู้เล่นฟิล์มโปร่งที่เป็นศิลปินผู้สร้างสรรค์ผลงานและนักทดลองในปัจจุบัน ส่งผลให้พัฒนาการด้านบทเพลงหรือลายเพลงของฟิล์มโปร่งมีความสำคัญในระบบการเรียนการสอนเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มนักเรียนและนักศึกษาวิชาดนตรีพื้นบ้านอีสาน ที่เป็นกำลังสำคัญหลักในการขับเคลื่อนให้ฟิล์มโปร่งในพื้นที่ร้อยแก่นสารสินธุ์ได้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในสังคมออนไลน์ที่กลุ่มผู้เล่นฟิล์มโปร่งได้ให้ความสำคัญในการแพร่กระจายวัฒนธรรม โดยมีฟิล์มโปร่งเป็นจุดศูนย์กลางในการหยิบยืมและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมดนตรี ทำให้นายเอกนรินทร์ มนตรี นายธัชวิน พรหมรินทร์ นายเชษฐา ฉายรัตน์ นายคำมูล ขาวลาจันทร์ สามารถยึดอาชีพช่างทำฟิล์มโปร่งเป็นอาชีพหลักเพื่อเลี้ยงชีพให้กับตัวเองและครอบครัวได้ อีกทั้งยังมีการใช้ช่องทางการตลาดแบบอิเล็กทรอนิกส์ในการขายสินค้า ดังที่ณัตยา เอี่ยมคง และณัฐชา สลึงค์ (2559, น.9) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้บริโภคสินค้าโอท็อปมีพฤติกรรมในการซื้อขายสินค้าผ่านระบบอินเทอร์เน็ตในเพิ่มมากขึ้น และผู้ขายก็มีความต้องการขายในรูปแบบออนไลน์เช่นเดียวกันเนื่องจากไม่ต้องการซื้อขายผ่านพ่อค้าคนกลาง ทำให้มีรายได้มากกว่าการขายแบบเดิม ซึ่งมีความสอดคล้องกับอนุชิต สิงห์สุวรรณ, สิริยาพร สาสิทธิ์ และคณิน เชื้อดวงมุข (2559, น.76) โดยข้อมูลการสำรวจในปี พ.ศ. 2557 มีช่างทำฟิล์มและโป่งกลาง จำนวน 30 ครัวเรือน มีรายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 5,000 บาท ต่อครัวเรือน ซึ่งเป็นอาชีพการทำเครื่องดนตรีที่เป็นอาชีพหลักที่สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนบ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ อำเภอหนองบัว จังหวัดนครพนมได้เป็นอย่างดีอีกทั้งในปัจจุบันนักดนตรีในวงดนตรีอีสาน เช่นวงหมอลำมีการนำฟิล์มโปร่งไปประยุกต์ใช้ในการเล่นประกอบวงดนตรี จึงทำให้ช่างทำฟิล์มโปร่งต้องปรับตัวภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านอีสานไปสู่ความเป็นดนตรีสากล ส่งผลให้เกิดช่างทำฟิล์มโปร่งเพิ่มมากขึ้น เพื่อรองรับความต้องการของกลุ่มผู้ทำฟิล์มโปร่งแบบอนุรักษ์นิยม ไปจนถึงผู้ทำฟิล์มโปร่งแบบร่วมสมัยที่มีจุดประสงค์ในการประดิษฐ์ฟิล์มโปร่งที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดเจน โดยกลุ่มผู้ทำฟิล์มโปร่งแบบอนุรักษ์นิยมจะเน้นเพียงการใช้งานเท่านั้น ส่วนกลุ่มผู้ทำฟิล์มโปร่งแบบร่วมสมัยจะเน้นการต่อยอดและพัฒนาโครงสร้างทางกายภาพให้เทียบเท่ากับเครื่องดนตรีสากล ทั้งสองกลุ่มที่ได้กล่าวมานั้นต่างก็เป็นการส่งต่อทางวัฒนธรรมการประดิษฐ์เครื่องดนตรีอีสานจากการเปลี่ยนแปลงของบริบทสังคม เพื่อเป็นการส่งเสริมและอนุรักษ์ให้กับเครื่องดนตรีอีสานได้มีบทบาทและขยายโอกาสในการใช้งานให้มากขึ้นกลุ่มผู้ทำฟิล์มโปร่งแบบร่วมสมัยคือกลุ่มที่เห็นพัฒนาการได้อย่างชัดเจนที่สุด เนื่องจากกลุ่มนี้ได้รับความสนใจจากกลุ่มนักดนตรีพื้นบ้านอีสานเป็นอย่างดี จาก

วัฒนธรรมดนตรีอีสานมีการเปลี่ยนแปลงภายใต้การหิบบั้มและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมดนตรีจากตะวันตก ซึ่งกลุ่มผู้ทำพิณโป่งแบบร่วมสมัยสามารถตอบสนองความต้องการให้กับกลุ่มนักดนตรีพื้นบ้านอีสานโดยเฉพาะกลุ่มร่วมสมัย ทำให้ปรากฏการณ์พิณโป่งส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทั้งผู้ใช้พิณโป่งและผู้ทำพิณโป่งให้มีความเป็นร่วมสมัยมากขึ้น จากการเริ่มต้นการเปลี่ยนแปลงพิณโป่งธรรมดาไปสู่พิณโป่งของกลุ่มอนุรักษ์นิยมเพียงเพื่อขยายโอกาสในการใช้งาน ส่งผลให้เกิดกลุ่มผู้ทำพิณโป่งแบบร่วมสมัยในการพัฒนาโครงสร้างทางกายภาพโดยการใช้โอกาสของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในการพัฒนาพิณโป่งให้มีมาตรฐานของระบบบันไดเสียงและความสวยงามเทียบเท่ากับเครื่องดนตรีสากล เกิดเป็นพิณโป่งภายใต้กระบวนการผลิตก็ดาร์ของช่างทำพิณโป่งแบบร่วมสมัยในกระบวนการผลิตและพัฒนาพิณโป่ง มันคือการผสมผสานวัฒนธรรมดนตรีผ่านการพัฒนาเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานให้เทียบเท่ากับเครื่องดนตรีสากล ภายใต้การดำเนินงานของนายเอกนรินทร์ มนตรี นายธัชวิน พรหมรินทร์ นายเชษฐา ฉายรัศมี นายคำมูล ขวลาจันท์ ทำให้พิณโป่งในเขตพื้นที่ร้อยแก่นสารสินธุ์กลายเป็นสัญลักษณ์ของการพัฒนาเครื่องดนตรีอีสานที่อยู่บนพื้นฐานของดนตรีสากล เพื่อตอบสนองต่อกลุ่มผู้เล่นที่ไม่ได้จำกัดขอบเขตของเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานไว้เพียงแค่วัฒนธรรมดนตรีอีสานในปัจจุบัน

ตั้งแต่เริ่มมีพิณโป่งเข้ามามีบทบาทและอิทธิพลต่อวัฒนธรรมดนตรีอีสาน ทำให้ช่างฝีมือผู้ทำพิณโป่งมีการตื่นตัวกับการทำพิณโป่งเพื่อตอบสนองต่อบทบาทของผู้เล่นที่มีการผสมผสานวัฒนธรรมดนตรี ส่งผลให้พิณโป่งเป็นเครื่องดนตรีที่ไม่ได้จำกัดขอบเขตเฉพาะดนตรีพื้นบ้าน พิณโป่งโป่งช่วยเพิ่มและขยายโอกาสของผู้เล่น ทำให้พิณโป่งมีบทบาทและอิทธิพลต่อวัฒนธรรมดนตรีดังที่กล่าวมาแล้ว จากเดิมที่ใช้ก็ดาร์เปลี่ยนมาเป็นพิณโป่งจากช่างฝีมือผู้ทำพิณโป่งที่มีวัตถุประสงค์ในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาให้พิณโป่งให้มีความสามารถเทียบเท่ากับเครื่องดนตรีสากลในโอกาสของการใช้งาน งานวิจัยเรื่องนี้จึง เป็นตัวอย่างในการศึกษาในเรื่องการเติบโตของกลุ่มผู้ใช้พิณโป่งโดยกลุ่มผู้เล่นพิณโป่งที่คอยขับเคลื่อนและผลักดันให้พิณโป่งเป็นที่รู้จักและยอมรับในวงการกลุ่มช่างฝีมือผู้ทำพิณโป่ง และยังทำให้ช่างผู้ทำพิณโป่งทั้งกลุ่มที่เป็นอนุรักษ์นิยมและกลุ่มแบบร่วมสมัย ต้องตื่นตัวและปรับตัวในการพัฒนาให้พิณโป่งมีความสามารถเทียบเท่ากับเครื่องดนตรีสากลโดยที่ยังคงรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ทางกายภาพไว้ เป็นการอนุรักษ์เครื่องดนตรีผ่านการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมดนตรี

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 ควรนำเทคนิคต่าง ๆ ในการทำพิณของช่างทั้ง 4 คน ไปเป็นแนวทางในการศึกษาและพัฒนาเทคนิคการทำพิณของตนเองให้มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น และแตกต่างเพื่อสร้างรายได้ต่อไป

1.2 ควรนำช่องทางการตลาดของช่างทั้ง 4 คน ไปปรับใช้ในการขายเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานและพัฒนารูปแบบการขายให้เป็นที่รู้จักในตลาดอย่างกว้างขวางเพิ่มมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในประเด็นด้านความถี่ของเสียงที่เหมาะสมสำหรับการบรรเลงพิณโป่งไฟฟ้าประกอบการบรรเลงบทเพลงสมัยนิยม

2.2 ควรศึกษาเปรียบเทียบเทคนิคการเล่นพิณโป่งไฟฟ้า และก็ดาร์ไฟฟ้าในบทเพลงลูกทุ่งหมอลำ

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณนายเอกนรินทร์ มนตรี นายธัชวิน พรหมรินทร์ นายเชษฐา ฉายรัศมี และนายคำมูล ขวลาจันท์ ช่างทำพิณในเขตพื้นที่ยุทธศาสตร์พัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางร้อยแก่นสารสินธุ์ ในการให้ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการจัดทำวิจัยครั้งนี้จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เพื่อเป็นการส่งเสริม อนุรักษ์ และพัฒนาการทำพิณโป่งของอีสานให้เจริญรุ่งเรืองสืบไป

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา วัฒนะพิพัฒน์ และศรีณีย์ นักรบ. (2553). การประยุกต์ใช้พินและโหวดของมงคล อุทก เพื่อการบรรเลงร่วมกับเครื่องดนตรีสากล. *วารสารมนุษยศาสตร์*, 14(2), 139-154, สืบค้นจาก <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/abc/article/view/54290/45062>
- เจริญชัย ชนโพโรจน์. (2526). *ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับดนตรีไทย*. มหาสารคาม: ภาควิชาดุริยางคศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- _____. (2526). *ดนตรี และการละเล่นพื้นบ้านอีสาน*. มหาสารคาม: ภาควิชาดุริยางคศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- ณัตตยา เอี่ยมคง และดนุชา สลึงค์. (2559). สภาพปัจจุบัน ความต้องการและความคาดหวังของผู้ผลิตและจำหน่ายสินค้าโอท็อปที่มีต่อการขายสินค้าผ่านตลาดอิเล็กทรอนิกส์. *RMUTT Global Business and Economics Review*, 11(1), 31-41.
- ธนินทร์รัฐ คำมาธีรวิทย์. (2562). พินไฟฟ้ากับวัฒนธรรมดนตรีอีสาน: กรณีศึกษา โมตี กีตาร์ ขอนแก่น. *วารสารวิจัยรามคำแหง*, 22(2), 19-26. สืบค้นจาก http://www.journal.ru.ac.th/media/static/pdf/fulltext/None/2019-12-27_AfYgkDz.pdf
- ธิกานต์ ศรีนาธา และพิเชษฐ์ เดชผิว. (2548). *วัฒนธรรมดนตรีในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แม็ค.
- นภธร ศิวารัตน์. (2562). *การยกระดับการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยชุมชนสร้างสรรค์ในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์). มหาสารคาม. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. สืบค้นจาก <http://fulltext.rmu.ac.th/fulltext/2562/M128360/Sivarat%20Napathon.pdf>
- นฤนาท นิ่งวงศ์. (2559). *พินอีสาน*. สืบค้นเมื่อ 25 ธันวาคม 2563, จาก <https://sites.google.com/site/karphathnabthreiybnweb2529/phin-xisan>
- นัยพรธณ วรณศิริ. (2540). *มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ปิยพันธ์ แสนทวีสุข. (2546). *การศึกษาแหล่งวัฒนธรรมภูมิปัญญาดนตรีพื้นบ้านอีสานในเขตลุ่มน้ำชี* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์). กรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. สืบค้นจาก http://ils.swu.ac.th:8991/exlibris/aleph/a22_1/apache_media/37FFJ22ATBCCTDD1MPY2CPH6J2FCRN.pdf
- _____. (2549). *ดนตรีพื้นบ้านอีสาน*. มหาสารคาม: อภิชชาติการพิมพ์.
- สัญญา สมประสงค์. (2555). *การศึกษาการทำเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน: กรณีศึกษาหมู่บ้านท่าเรือตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์). กรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. สืบค้นจาก http://thesis.swu.ac.th/swuthesis/Ethno/Sanya_S.pdf
- อนุชิต สิงห์สุวรรณ, สิริยาพร สาสิทธิ์ และคณิน เชื้อดวงผุย. (2559). การศึกษาแนวทางการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนอย่างยั่งยืนในการเป็นแหล่งวัตถุดิบเพื่อผลิตเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน กรณีศึกษาบ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม. *วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่*, 8(4), 66-83.